

Пойда О.А. Формування моральних цінностей у школярів на уроках літератури рідного краю (на прикладі творчості Петра Перебийноса) // Україна—Цивілізація. Том 4. Історичні та духовні чинники консолідації української держави, нації та суспільства / Карпатський університет імені Августина Волошина; Українська богословська академія; редкол.: Бедь В.В. (гол. ред.), Гайданка Є.І. (відп. секр.), Урста С.В. та ін. / О.А.Пойда – Ужгород: Видавничий відділ КаУ, 2015. – 286 с. – С.267-275.

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ РІДНОГО КРАЮ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ ПЕТРА ПЕРЕБИЙНОСА)

У статті подано методичні рекомендації щодо ефективного використання інноваційних методів та прийомів на уроках літератури рідного краю для виховання моральних якостей у сучасних школярів.

Ключові слова: література рідного краю, інноваційні методи та прийоми, моральні цінності, життєпис, поезія, Петро Перебийніс.

Реформа школи передбачає в усій повноті й яскравості використовувати багатство художньої літератури для виховання молоді. Звідси постає найперше завдання – посилити роль уроків літератури у формуванні духовно багатой, гармонійно розвиненої, свідомої особистості з високими моральними ідеалами й естетичними потребами, адже саме на плечі сучасних юнаків та дівчат ляже відповідальність на майбутнє.

Літературна освіта повинна бути зорієнтована на розвиток не лише читацької культури і художнього смаку у школярів, насамперед, вона повинна сприяти формуванню адекватного світогляду, громадянських позицій, національної самосвідомості духовно-творчої особистості, що в цілому відзначає всебічно розвинену, гармонійну людину, на прикладах літературних взірців для наслідування маємо виховати, розвинути людину в людині; зі стійким характером, сильною волею, добрим серцем, чистою совістю. Тільки за умови виконання цього завдання ми можемо говорити про те, що наша освіта вийшла на належний рівень.

Однією з найважливіших складових духовності кожної нації є її моральність. Як стверджував Альберт Ейнштейн, вона є "основою всіх людських цінностей". Саме завдяки їй здійснюється духовне освоєння дійсності, регулюється поведінка людини на й уся система суспільних відносин.

Наріжним каменем духовності кожної нації є її моральність. Споконвіків народна педагогіка базується на тому, аби дитину виховувати у дотриманні тих заповідей, що сповідувались із діда-прадіда. Органічною складовою загальнолюдських цінностей і загальних людських принципів є й моральні чесноти українців. «Українська етика виконувала у суспільстві ті ж самі соціокультурні функції, що і в усьому людському суспільстві... Загальнолюдські моральні цінності, потрапляючи на національний ґрунт, поєднувались із споконвічними українськими чеснотами, створюючи складне мереживо національного менталітету, морально-духовний обрис нації» [5, с. 17].

У чинному "Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти" серед інших важливих понять, які реалізовує сучасна школа, робиться акцент на загальнокультурній компетентності, тобто "здатності учня аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності" [8].

Українська література – унікальний шкільний предмет, який покликаний не лише збагатити школярів знаннями про розвиток цієї галузі вітчизняного мистецтва, а й дати багатющу базу для формування повноцінної особистості. Адже, як зазначено у пояснювальній записці «Програми з української літератури для загальноосвітніх навчальних закладів. 5-12 класи», «Українська література в загальному світовому контексті є свідченням високої духовної та цивілізаційної розвиненості українського народу, вона є невід’ємною складовою його національної культури. Як мистецтво слова вона є носієм потужного заряду духовної енергії, здатна передавати загальнолюдські й національні цінності від покоління до покоління, культивувати їх у людській душі. Засобами мистецтва слова вона допомагає формувати, збагачувати внутрішній світ дитини, позитивно впливати на її свідомість і підсвідомість, спрямовувати морально-естетичний потенціал, розвивати інтелект, творчі здібності, естетичний смак.» [4, с. 3]. Звісно ж, що цій меті мають послужити ті твори, які уже пройшли випробування часом і складають неоціненну вагу в духовній скарбниці українців.

Останнім часом у сучасній методиці, зокрема у працях В. Неділька, Є. Пасічника, Ніли Волошиної, Б. Степанишина та ін. наголошується, що пріоритетним у новому педагогічному мисленні має бути власне, українське, народне, національне. Так, Є. Пасічник стверджує, що «людина, яка виростає байдужою до культурних надбань свого народу, морально і духовно зубожіє, в ній послаблюється кровний зв'язок з Батьківщиною. Тільки на ґрунті рідної літератури можна викласти учням особливості національного світосприймання й національного характеру. Національна література нерозривно пов'язана з традиціями національної культури і є своєрідною історичною (художньою) пам'яттю народу» [2, с. 8].

У цьому плані великі потенційні та реальні можливості мають уроки літератури рідного краю. Вони носять надзвичайно творчий і вільний характер, а тому виправдовують усі сподівання вчителів.

Як правило, уроки літератури рідного краю нестандартні за формою: це може бути урок-подорож, казка, заочна екскурсія, конкурс, диспут, театралізація, семінар, конференція тощо. Деякі вчителі проводять їх традиційно – як подачу нового матеріалу. Як би такі уроки не проводились, вони мають свою специфічну особливість, а саме прив'язаність до певної місцевості, у даному разі – Поділля. Отже, у першу чергу слід спрямувати дітей у цьому руслі, адже відомо, що кожна людина на рівні підсвідомості з фактичним підкріпленням усвідомлення розрізняє «своє» і «чуже» і більш загально – «наше» і «не наше».

На думку Івана Франка: «Кожен чільний письменник – чи він слов'янин, чи німець, чи француз, чи скандинавець, – є наче дерево, що своїм корінням впирається якомога глибше і міцніше в свій рідний, національний ґрунт, намагається ввіссати в себе і переварити в собі якнайбільше його живих соків, а своїм пнем і кроною поринає в інтернаціональній атмосфері ідейних інтересів, наукових, суспільних, естетичних і моральних змагань. Тільки той письменник може... мати якесь значення, хто має і вміє цілій освіченій людськості сказати якесь своє слово в такій формі, яка б найбільше відповідала його національній вдачі.» [7, с. 34].

Літературна Шаргородщина не багата на імена, однак кожне з них – коштовна перлина в історії рідного краю.

Пройнявшись особливою шаною і любов'ю до письменників-земляків, не слід, звичайно, будувати урок лише на активації психологічно-емоційної сфери учнів, адже заняття повинні бути оптимально насичені змістовним пізнавальним матеріалом, спрямованого на опрацювання його логічними, аналітичними мисленнєвими діями,

наочністю, найдоцільнішим набором інноваційних методів, прийомів, форм роботи і найефективнішим використанням творчого потенціалу учнів та їх потреби в самостійній індивідуальній діяльності – тобто відповідати усім вимогам до сучасного уроку літератури. Однією з перших переваг уроку літератури рідного краю є можливість ознайомити учнів з життєписом письменника, зокрема Петра Перебийноса. Огляд життя та творчості письменника дає можливість розв'язати цілий комплекс конкретних освітньо-виховних завдань, як наприклад:

- підготувати учнів до зацікавленого і емоційного сприйняття творів, що вивчаються текстуально;

- розкрити зв'язки літератури з соціально-історичною дійсністю, з життям народу, країни, а не лише певного регіону з розвитком національної культури;

- вплинути на учнів особистістю автора, його життєвим і творчим подвигом, таким чином формуючи у школярів моральні цінності.

За епіграф до уроку варто взяти слова самого Петра Перебийноса, які якнайвлучніше передають його трепетне ставлення до малої батьківщини, до славетного козацького року та й джерела його творчості: «Моя поезія — моє життя. Це моя чорнява подільська земля, без якої неможливо уявити планету. Це мій давній хліборобський рід, без якого неможливо уявити людство. Мало сказати, що я люблю свою землю. Я приріс до неї серцем і кров'ю. Мало сказати, що я люблю свій козацький рід, живу його нескінченною роботящою долею, дихаю живлющою гордістю за нього.» [3, с. 3]. Власне, ці слова дадуть можливість школярам глибоко осягнути письменникову, а відтак і свою приналежність до рідного краю, його історії, зрозуміти, що кожен з них є невід'ємною і надзвичайно важливою ланкою у неперервному зв'язку поколінь української нації.

Рекомендуємо виклад нового матеріалу розпочати із перегляду міні-фільму «Мій Шаргород» (зйомка Віталія Заволовича), розташованого на сервісі You Tube [10], звісно ж, попередньо налаштувавши школярів. Якщо у школі є можливість підключатись до мережі Internet, то це може бути зроблено безпосередньо на уроці із виведенням відео на інтерактивну дошку.

Вступне слово учителя доцільно було б вибудувати в такому руслі: «Є люди, від чиєї присутності світ стає кращим, вони невидимо впливають на якість наших душ і нашого життя. Серед таких — наш земляк, поет, журналіст, громадський діяч Петро Перебийніс, який цілком міг би бути прообразом Маленького Принца француза Антуана де Сент-Екзюпері. Він досі дитинно романтичний, щирий, делікатний, скромний, совісний. Та його безпосередність-наївність пронизана життєвою мудрістю.

Петро Перебийніс — поет-лірик за своєю глибинною сутністю, усе життя відданий Поезії, щодня вигострює поетичні рядки, фанатично удосконалює написане (скажімо, збірка “Пшеничний годинник”, за яку митець отримав Шевченківську премію, досі набуває іншої якості і вигляду, бо немає меж удосконаленню); скрупульозний науковець, який із олівцем у руках опрацював усі 50 томів видання творів Івана Франка.

Його серце відкрите усьому, що відбувається в Україні й світі. Він не просто констатує, він шукає рішення і лікує словом усіх тих, хто здатний нині читати поезію.

Поет там, де вирує красне слово і мистецтво — на презентаціях книжок, на відкриттях літературних виставок, на заходах міжнародного конкурсу української мови імені Петра Яцика, в журі літературних конкурсів....».

Оскільки у вступному слові згадано Маленького Принца, то на цьому етапі варто б провести паралелі зі світовою літературою, зокрема згадати ім'я Антуана де Сент-Екзюпері, тим паче, що нашого земляка з ним об'єднує і любов до художнього слова, і до авіації.

Звісно ж, було б чудово, якби учитель зміг влаштувати online-спілкування школярів із письменником, користуюсь Skipe. Однак, якщо це не є можливим, то уже на етапі ознайомлення із творчістю поета-земляка варто наголосити, що Петро Перебиніс веде свій блог, а щоб учні мали можливість із ним ознайомитись, то подати його адресу [9]. До речі, у блозі є чудове мемуарне оповідання «Поезіє, ти іскра між словами!», з якого школярі зможуть дізнатись про важке воєнне дитинство майбутнього поета, перше знайомство із безсмертним «Кобзарем» Тараса Шевченка, перші літери і перші слова, що склались у римовані рядки, втрату батька і безхліб'я, пошуки себе і входження у літературний світ. Цінними для учнів стануть і роздуми земляка про літературу, мистецтво, силу слова, зокрема: «Поезія виростає зі слова – матеріалу незвичайного, тендітного, мов троянда, і твердого, мов граніт. Я часто задумуюся: в чому таємниця слова, в чому вічна загадка нашої мелодійної української мови? І чим глибше проникаєш у заповідні родовища слова, тим більше переконуєшся: мова – безмежна. Мова – це характер народу. Є в нашому українстві те, що віками спонукало нас незмінно бути на цій землі українцями. Ми маємо своє, вистраждане, виболене, виборене слово. Ми ні в кого не позичали і нікому не збираємось його віддавати.

І ще скажу. Українську мову можна досягнути... українською мовою. Материнською мовою, якою думаєш, дихаєш, живеш. Якою молишся до Бога. Я слухав нашу мову, коли мене ще не було, коли батьки чекали свого первістка. Я народився зі стогону і крику рідною мовою. І якби якимось лихом довелось жити в чужій мовній стихії, то це був би не я, а хтось інший. Мова – це гени. Такий закон природи.

Докопуватись до праглибин живого слова – найулюбленіша моя робота.» [9].

Основний виклад життєпису митця рекомендуємо подати у вигляді інноваційного прийому «Інтерв'ю з письменником». Для його реалізації слід попередньо групі старшокласників дати пошуково-дослідницьке завдання: опрацювати біографію та інтерв'ю, опубліковані у пресі, і на основі вивченого розробити ряд запитань, у яких і буде вона розкрита. Практика твердить, що використання рольової гри справляє велике враження на учнів. Тому один учень із групи, яка працює над життєписом митця, виконуватиме роль Петра Перебийноса і саме з ним вестиметься інтерв'ю.

Рекомендуємо добирати не лише питання, що стосуються фактів біографії, а й такі, що допоможуть школярам зрозуміти світогляд митця, зокрема:

- Ви багато витерпіли за своє життя. Чи не вважаєте свій талант тягарем?
- Чи багато справжніх друзів у справжнього таланту?
- Яку роль відіграє музика у вашій творчій біографії?
- Які ще витоки має ваше поетичне слово? І що значать для вас численні літературні премії, якими вас нагороджено?
- Чи надихала вас на поезію близькість до неба?
- Хто був вашим кумиром і чому? тощо.

Слід обов'язково враховувати «надзвичайно важливий виховний аспект біографічного нариса. Розповідь про життя письменника, його моральні якості, патріотизм, гуманізм, боротьбу за справедливість формує характер учнів, чистоту моральних спонукань, допомагає ствердженню в самовизначенні» [1, с.109].

Виклад біографії у формі інтерв'ю варто супроводжувати показом мультимедійної презентації, створеної другою групою одинадятикласників. Це випереджувальне завдання вони виконують заздалегідь, аби учитель мав час і можливість внести свої корективи.

До інтерв'ю слід обов'язково включити розповідь про рід поета, який іде ще з козацьких часів, адже Петро Мойсейович надзвичайно пишається, що він – нащадок Максима Кривоноса: «Мій дідусь Феодосій Данилович Перебийніс був простим селянином, але дуже любив книжки. Постійно шукав, де можна щось прочитати про Максима Перебийноса-Кривоноса. Дід зумів порахувати, що за триста років після Максима (а це лише кілька поколінь) іншої родової лінії Перебийносів не було. І справді, це підтверджує недавно опублікований “Реєстр Війська Запорозького”. Отже, ми — прямі нащадки легендарного козацького полковника, побратима і сподвижника гетьмана Хмельницького».[3, с.3].

Для школярів дуже близькими мають стати слова про рідне село: «Вишнева наша Слобода Шаргородська — історичне село, яке досі зберігає рештки мурованого турецького стовпа. Колись він був символом Оттоманської імперії. А тепер стоїть, як німий свідок нашої непокори. Ось тут я виростав, тут надихався героїчною історією і волошковим словом рідного Поділля.»

Обов'язковим має бути включення в матеріали умовного інтерв'ю розповідь про перші проби пера: «Сам не знаю, як і чому почав писати. Це якась небесна таємниця. Правду кажуть: письменником треба народитися. І тут ніякої містики немає. Це я до того, що сузір'я, астрологічні чинники все-таки впливають. Коли мене вперше показали мамі, сусідка по палаті, циганка-породілля зразу вигукнула: “О, молодичко, цей чорнявий хлопець буде робити книжки!” Мама затулила мене від зизого ока і злякано сказала: “Скаменій, циганко! Ми бідні люди...” Але ж таки наворожила чорноока. Як у воду дивилася. Ким тільки не бачив себе я в дитинстві: і художником, і льотчиком. А ось до слова тягнувся підсвідомо. Перші ритмічні рядки виринали в уяві, коли я ще не вмів тримати перо. Це були якісь мимовільні перегуки з музикою Шевченкового слова. А найперший вірш написав в одинадцять років. Зробив, так би мовити, переспів улюбленої дитячої казки про Козу-дерезу.» [3, с.3].

Варто умовно провести школярів дитячими та юнацькими стежками митця, використовуючи для цього елементи віртуальної екскурсії (це завдання для ще однієї групи старшокласників). А учень у ролі поета прокоментує її так: «Життя змусило мене вчитися на агронома. І я вступив до Шаргородського сільськогосподарського технікуму. Тато радів, коли я приносив диктанти і перекази з червоними п'ятірками. Хтозна, видно, вже тоді світило мені слово. До речі, технікум наш містився у колишній духовній бурсі, де навчалися Степан Руданський і Михайло Коцюбинський. І це теж могло вплинути на вибір шляху. До того ж у технікумі оголосили літературний конкурс. На ньому я одержав першу премію: книжку Гоголя з написом, печаткою і небачене тогочасне диво — піпеткову авторучку. Тато з неприхованою гордістю довго розглядав мої відзнаки і нарешті замислено мовив: “А може, ти будеш цим... письменником...” До “писателя” було ще далеко. А ось читачем я справді народився. Першою моєю книжкою виявився чи не єдиний у селі дідівський “Кобзар”. Його дотепер зберігаю як найдорожчу родинну реліквію. Старенький, із присохлими грудочками вічного нашого чорнозему, він стоїть на почесному місці поряд із “Кобзарями” багатьох наступних поколінь. Часто перед неписьменними тітоньками я жалісливим голосом вичитував Шевченкову “Катерину”. А потім під чадливою газовою лампою до пізньої ночі поринав у невіддатливе словесне мереживо Франка.

... вже у зрілі роки я з олівцем у руках прочитав усі п'ятдесят томів із безмежної спадщини великого Івана Франка. Хтось може заперечити, але як на мене, — письменник

починається з читача. А втім — письменник починається з маминої пісні. І цього вже ніхто не зможе заперечити.

... багато пережив я у своєму житті. І коли було невимовно тяжко, завжди рятувався думкою: Господи, яке щастя, що в мене є ще поезія! Моя жар-птиця, яку нелегко упіймати...» [3, с.3].

Аби сучасні школярі мали змогу зрозуміти величезну роль родини у формуванні людської особистості, цінували свої сім'ї, варто обов'язково розповісти про батьків Петра Перебийноса: батька-фронтовика, який трагічно загинув, відстоюючи справедливість, та матір-вдову, що власними силами вивела в люди чотирьох дітей. У пригоді вчителеві стане стаття Івана Драча «Мойсеєва криниця - криниця для Мойсея. Документальна новела натомість рецензії на книжку Петра Перебийноса «Пшеничний годинник», уривок з якої ми подаємо: «... Мене цікавить його батько. Якимось давно був свідком такої розмови:

– Петре Мусійовичу! – звертаюся до нього.

– Не Мусійовичу, а Мойсейовичу! – поправляє...

Це не могло не привернути уваги. Став пильніше і придивлятися, і прислухатися. Так ось довідник: «Батько – Мойсей Феодосійович – фронтовик-мінометник, відзначений шістьма нагородами, у тому числі медаллю «За бойові заслуги». Після війни працював бригадиром садово-городньої бригади, завідувачем ферми і загинув по-солдатськи – на варті народного добра. За деякими даними, знайшлися тоді люди, які не простили фронтовикові твердості і непідкупності у боротьбі з розкраданням фуражних кормів. І мати – Анастасія Левківна – інвалід праці, колишня буряківниця, залишилася вдовою із трьома дітьми – Петром, Василем та Вірою. Четверта, дочка Ганна, народилася невдовзі уже без батька. Усе це пізніше не раз болем відгукнеться у творах поета...»

Так, образ батька переходить з книжки в книжку, але в одному серці, в болісному, тривожному:

Тато хмурився зніміло,
був не майстер на слова.
Усміхався так несміло,
аж ламалася брова...» [9].

Приступаючи безпосередньо до вивчення творчої спадщини митця, учитель-словесник повинен поставити перед собою важливе завдання: не лише показати місце письменника в історії української літератури і познайомити з його кращими творами, але й розкрити тематичні обрії та специфіку поезики Петра Перебийноса тощо.

Для реалізації цієї мети учителям слід також запропонувати учням випереджувальні завдання. Варто школярів, які не ввійшли до груп по дослідженню життєпису митця, об'єднати у 2 команди, кожна з яких виконуватиме свій проект. Специфіку виконання проектних завдань учитель має обговорити з учнями завчасно, спрямувавши їх на ефективну реалізацію мети уроку, а також контролювати, перевіряючи та консультуючи у процесі виконання. При формуванні команд та визначення їм теми проекту слід обов'язково враховувати психолого-вікові та індивідуальні особливості школярів.

Так група бібліографів підготує та здійснить огляд виставки книг поета.

А естафету від них переймуть літературознавці, які, за проектним завданням, мають не лише продемонструвати збірки Петра Перебийноса, а й окреслити тематичні обрії його поезії.

Якщо учитель матиме змогу, то разом із учителем початкових класів може підготувати старшокласникам сюрприз, запросивши учнів молодшої ланки школи до читання дитячої поезії.

При роботі над ліричними творами варто учителеві звернути увагу на рекомендації провідного методиста Г.Токмань [6, с. 247-248].

Під час презентації проєктів учні мають можливість задавати питання та обговорювати почуту інформацію. Учитель має обов'язково робити підсумки роботи кожної команди, доповнюючи та узагальнюючи.

Важливо також не упустити ще одну грань таланту П. Перебийноса – піснетворення. Бажано б разом із учителем музики підготувати учнів шкільного ансамблю чи соло до виконання пісень «Краю мій рідний», «Осипається цвіт» тощо. Звісно ж, учитель має чітко визначити, на якому етапі уроку вони будуть виконуватись, аби справили найбільш емоційне враження на слухачів.

Завершити захоптиву подорож сторінками творчості талановитого поета-земляка пропонуємо конкурсом на кращого читця віршів. Варто було б обрати для декламації такі поезії: «Немає хати, де Тарас», «Уклоняюсь піснею», «Пшеничний годинник», «Пісня нащадка», «Жива роса», «Розвію хмари - і в дорогу!», «Таємниця води», «Літа мої, та де ж ви?», «Тече з долоні предка джерело» та інші.

Таким чином, ознайомлення учнів Шаргородщини із поетичним словом талановитого земляка стане для школярів літературно-музичним святом, адже життєпис митця буде джерелом, що дасть їм можливість усвідомити: світ стає кращим, коли людина пристрасно любить свій рідний край, поважає інші нації, гуманна, працьовита, скромна, оптимістична, кохається у природі, красі, почерпнутий матеріал на уроці спонукатиме школярів до праці над власним духовним світом, зародить інтерес до творів Петра Перебийноса.

Отже, уроки літератури рідного краю в контексті літературної освіти повинні бути зорієнтовані на розвиток не лише читацької культури і художнього смаку у школярів, насамперед, вони мають сприяти формуванню адекватного світогляду, громадянських позицій, національної самосвідомості творчої особистості, що в цілому відзначає всебічно розвинену, гармонійну, моральну, гуманну, духовно багату людину, яка зможе повністю реалізуватись у сучасному світі.

Література

1. Наукові основи методики літератури: навч.-метод. посіб. / За ред. д.пед.н., проф., члена-кореспондента АПН України Н.Й.Волошиної. – К.: Ленвіт, 202. – 344с.
2. Пасічник, Є.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах/ Є.А. Пасічник. – К.: Ленвіт, 2000. – 384 с.
3. Перебийніс, П.М. «Я плекаю золоту насінину, здатну проломити могильну плиту». Інтерв'ю письменником / П.М. Перебийніс. // Слово Просвіти. – 2012. – 8 червня. – с. 3.
4. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Українська література. 5-12 класи. / Кер. проєкту М.Г.Жулинський, заг. ред. Р.В.Мовчан. – К.-Ірпінь: Перун, 2005. – 201 с.
5. Разумцева, Г.І. Морально-етичні погляди українського народу за фольклорними джерелами: аксіологічний аспект. Автореф. Дис....канд. філософ. наук: 09.00.07 / Г.І.Разумцева; Ін-т філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України. – К., 2004. – 18 с. – укр.

6. Франко, І.Я. Інтернаціоналізм і націоналізм у сучасних літературах.//Зібрання творів: В 50 т. / Іван Франко; Редкол.: Є. П. Кирилюк (голова) та ін. — К.: Наук. думка, 1976–1986.// Т. 31. – С. 34.
7. Токмань, Г.Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція: моногр. / Г.Л. Токмань – К.: Міленіум, 2002. – 320 с.
8. http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/state_standards/.
9. <http://perebyinis.blogspot.com/>
10. <http://www.youtube.com/watch?v=s4Ad7FAV7qQ>